Ruottin kaheksas raportti Euroopan neuvostole joka koskee eurooppalaisen määräystä alueelisista- eli vähemistökielistä

Tämä on kokhoonpano Ruottin kaheksas raportista Euroopan neuvostole, joka koskee eurooppalaisen määräystä alueelisista- eli vähemistökielistä joka jätethiin sisäle 1 kesäkuu 2021. Sisältö kuvvaa tutkimuskauven kehitystä. Lisätietoja löytyy koko raportista, joka on ruottiks ja englantiks. Taustatietoja saapi aiemista raportista.

Raportin rakene

Vaikka on eroja Ruottin eri vähemistökielitten välilä, on kans suuria samanlaisia piirtheitä jokka koskevat eelytyksiä ja tarpheita. Vähemistökielitten oikeuvelinen raami käsittää kaikki kielet (joitakin variasjuunia) ja suurempia toimenpitheitä joita otethaan jällaavat kans tavalisesti kaikkia kieliä. Ainuasthaan suomen kappalheessa mainithaan sellaiset ylheiset toimenpitheet. Sillä tavala vältethään tarpheettomia toistoja. Jos ei muuta mainita, nämät toimenpitheet jällaavat kans muile kielile.

SUOMI

ARTIKKELI 7 – Tavotheet ja prinsiipit

7.1.a -Tunnustaa suomen kulttuurisen rikhauven ilmiönä

Kielen ja kansanmuistin instityytti (Isof) on vastuussa kielenhuolosta ja elvytystyöstä sekä ruottin kielestä ette kansalisitten vähemistökielistä. Vuosina 2018–2019 Isof teki tutkimuksen koko maan kirjastoista ja terhveyskeskuksista missä tutkithiin mitä kieliä on eustettuna julkisuuessa. Raportti julkasthiin joulukuussa 2019, josta tullee selvile muun muassa, ette rekiuunit jokka kuuluvat Pohjois-Ruottin hallintoalueishiin on paremat nostamhaan suomen, meänkielen ja saamen näköselle.

Isof jakkaa kans joka vuosi vähemistökielipalkinon henkilöle eli organisasjuunile, joka on Ruottissa tehny huomattavia insatsia yhele eli useale vähemistökielele. Palkinto on monta vuotta menny insatshiin, jokka eistävät kansalisia vähemistökieliä.

7.1.b - Varmistaa, ette jällaava eli uusi hallinolinen jakelu ei ole estheenä suomen kielen eistämisheen

Hallintoalueitten tarkotuksena on ette nostaa vähemistökielitten staattysta, tehhä kielet näkyviks ja lisätä yhteiskunnan palveluita vähemistökielilä. Jälkhiin 2010 kun hallintoalueet otethiin käythöön net on kasunheet kunnitten ja rekiuunitten vapaaehtosila liittymisilä. Vuona 2021 on kaikkians 84 kuntaa ja 15 rekiuunia hallintoalueina yhele eli useamale kielele. Näihin oikeukshiin kuuluu muun muassa se, ette yksityisilä on oikeus käyttää ommaa vähemistökieltä kontaktissa sellaisitten hallintoviranomhaisten kans, joitten jeugraaffinen toiminta-alue on kokonhaan eli osittain sama kun hallintoalue. Sen lisäks on oikeus esikouhluun ja vanheemitten huolthoon kokohnaan eli merkittävhään oshaan vähemistökielilä.

Vuen 2019 lakimuutoksessa otethiin käythöön säänös hakemuksesta jäsenyyttä ja ulospääsyä hallintoalueesta laissa (2009:724) kansalisista vähemistöistä ja vähemistökielistä.
Pittää olla erityisiä syitä ennen kun hallitus voipi päättää ulospääsystä.

7.1.c – Ottaa tehokhaita toimenpitheitä jokka eistävät suomen kieltä

Elvyttämisvaroja organisasjuunile

Isof jakkaa vuosittain elvytysvaroja organisasjuunile jokka suorittavat prusjektia jokka eistävät kansalisitten vähemistöitten kieliä ja kulttuuria. Vuona 2020 jaethiin 3,5 miljoonaa kruunua 50 erilaishiin prusjekthiin. Vuona 2020 lisäthiin 2 miljoonaa kruunua yhteen lisäpyynthöön, joka jaethiin 18 prusjekthiin. Vuona 2020 noin 20 ruottinsuomalaista organisasjuunia ja yhistyksiä sait tukea kieli- ja kulttuuriprusjekthiin.

Ehotus perustaa kielikeskuksia ja toimintaohjelmia joitten avula säilytethään kansalisia vähemistökieliä

Vuonna 2019 annethiin Kielen ja kansanmuistin instityytile ja Saamekäräjäle tehtäväksi jättää ehotuksia kansalisitten vähemistökielten säilyttämistä varten toimintaprukrammin suunittelusta. Toimintaprukrammin tarkotus on ette eistää kansalisten vähemistökielten maholisuuksia elvyttää ja jatkaa elävinä kielinä Ruottissa.

Hallitus antoi vuona 2018 Isof:ile tehtäväks selvittää, kuinka kielikeskuksia suomele ja meänkielele saatethaan järjestää ja tutkia eelytyksiä vastaavile toiminoile jiddishin ja romani chibin kielile. Sen lisäks Saamekäräjäle annethiin tehtäväks selvittää kuinka Saamen kielikeskuksen toimintaa saatethaan kehittää ette eistää useampia saamen kielen varieteettia. Isof ja Saamekäräjä esittävät ette perustethaan kuus uutta kielikeskustaa: kaksi saamele (pohjois- ja luulajansaame), yks meänkielele, yks jiddishile, yks romani chibile ja yks suomele. Keskukset ehotethaan perustettavaks kahen viranomhaisitten toiminan alle ja asetethaan maan strategishiin paikhoin.

Koulutusalan kehitys

Hallitus päätti 22 joulukuu 2016 ette antaa erikoisele tutkijale tehtäväks esittää toimintoja koulutusalala (dir. 2016:116). Sen tutkimuksen kautta voithaan lisätä kansalisitten vähemistökielitten opetusta peruskoulussa, erikoisperuskoulussa, saamekoulussa, jymnaasiassa ja erikoisjymnaasiassa. Tutkimus esittää muun muassa, ette uusi aine – äitinkieli – otethaan käythöön jossa on taattu opetusaika (960 tiimaa peruskoulussa) ja ette se liitethään peruskoulhuun ja vastaavhiin koulumuthoin.

Valtio on antanu Valtion kouluvirastole tehtäväks 2021 vuen sääntelypreivissä ette jättää esityksiä kuinka valtakunnalinen vähemistökielitten opetus saatethaan koordineerata koulualala ja järjestää sillä tavala ette kielitten opetus vahvistethaan.

7.1.d - Helpottaa ja/eli kehottaa suomen kielen käyttöä julkisessa puhheessa ja kirjotuksissa (koulutus, oikeuslaitos, hallintoviranomhaiset ja yhteiskuntapalvelut, meetia, kulttuuritoiminta ja -laitokset, ekonoomiset ja sosiaaliset tilantheet, rajoja ylittävä vuorovaihto) ja privaatti elämässä

Viimeissä proposisjuunissa *Vahvistettu vähemistöpulitiikka* hallitus on toenu, ette kielen ja kulttuurin välittäminen (seuraavhiin sukupolvhiin) pittää olla jatkossaki vähemistöpulitiikan keskheinen tehtävä. Koska vähemistöpulitiikka liikkuu yli yhteiskunnan sektoria, sen takia tartethaan elvytystoimintoja monela yhteiskunnan aloila.

Useala viranomhaisila on erikoisstehtäviä vähemistölain totheuttamisella niitten omila alueila. Yks esimerkki on Sosiaalihallitus, jolle on vuona 2020 annettu tehtäväks totheuttaa vähemistölain omassa virastossa ja kehittää pitkän aijan kestäviä suunitelmia missä jatkuvasti seurathaan kansalisitten vähemistöitten tilanetta viranomhaisen vastuualueela. Sosiaalihallitus on muun muassa kääntäny tietoa suomeksi hoijon alan henkilökunnale muun muassa covid-19-pandemian kehässä.

7.1.e - Ylläpittää ja kehittää yhteyksiä ryhmitten välilä jokka käyttävät suomea niilä aloila mitä tämä määräys käsittää. Rakentaa kulttuuriyhteyksiä ryhmiin jokka käyttävät muita kieliä

On olemassa organisasjuuni biitraaki, joka tukkee vähemistöitten organiseerinkiä, joka jaethaan niile valtakunnalisile yhistyksile, jokka eustavat juutalaisia, romania, ruottinsuomalaisia ja torniolaaksolaisia. Biitraaki on noin 6,5 miljoonaa kruunua vuessa, ja sen jakkaa Stokholmin Lääninhallitus. Kansalisitten vähemistöitten nuorten yhistyksile on erityinen biitraaki, jonka tarkotus on ette vahvistaa ja maholistaa nuorten organiseerinkiä. Apurahan jakkaa Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF).

Kansalisela tasola piethään joka vuosi yhteisneuvontaa kaikitten vähemistöitten kans, sekä

kysymyksistä jokka koskevat yksityisiä vähemistöjä ja kans suurempia yhteisneuvontoja missä kaikki vähemistöt on mukana, joka maholistaa kokemuksitten vaihtelhuun.
Seurantaviranomhaiset on 2019 ottanheet käythöön mallin missä on koordineerattuja yhteisneuvontoja missä viranomhaistten eustajila ja vähemistöilä on maholisuus kohata muutaman päivän aikana ja keskustella erikoisista relevantista asioista.
Se muoto antoi kans maholisuuen vähemistöeustajile kohata ja vaihettaa kokemuksia.

Tehtävä Stokholmin yliopistole suomen kielen opettajakoulutus

Yliopisto kertoo 2020 vuen vuosiselostuksessa ette tehtävä 2020 vuen sääntelypreivissä on ette järjestää suomen kielen aineopettajan koulutusta joita tarjothaan erilisinä kursina, joita seuraa pedagooginen lisäkoulutus. Eriliset kursit antavat kans pätevyyttä ammattiopettajile. Syyslukukauvesta 2020 lähtien yliopisto antaa kans aineopettajakursia distansiopetuksella. Sillä tavala kursit kans vastaavat kansalisheen tarpheesheen suomen kielen opettajista. Tämä satsaus on houkutellu kasvavan määrän opiskelijoita.

7.1.i – Eistää kansanvälistä suomen kielen vuorovaihtoa sopivissa muotoissa tämän määräyksen liittyvilä aloila

Pohjoismaitten ministerineuvosto on alottanu satsauksen joka pyrkii nostamhaan ja tukemhaan kansalisia vähemistökieliä ja muita Pohjoismaissa vähemin puhuttuja kieliä. Sen suoritethaan prusjektin kautta *Pieniä kieliä Pohjoismaissa*. Isof on saanu hallitukselta tehtäväks olla insatsin päävirasto. Insatsi kestää vuotheen 2022 asti ja tavote on ette kehittää pohjoismaista työtä, joka tukkee vähemistökieliä ja lisätä kiinostusta ja tietoa siittä, kuinka koulutus ja kulttuuri saattavat vahvistaa Pohjoismaitten pienempiä kieliä.

7.2 - Poistaa kaikki perustheettomat erot, poikkeuvet, rajotukset eli preferensit jokka koskevat suomen kielen käyttöä

Kieli ei ole avvoimesti mainittu syrjinän perustaks. Sen eestä on olemassa suoja syrjintälaissa syrjintää vasthaan jossa on eetninen tausta. Lain esityön mukhaan (prop.2007/08:95) eetnisheen kuuluvuutheen sisältyy henkilön kansalista eli eetnistä alkuperrää, ihonfäriä ja muuta samanlaisia kosketuksia. Lisäks tullee selvile, ette perusthaan sisältyy muun muassa kansalisia vähemistöjä, kun saamelaisia eli romania. Syrjintä, jolla on kosketuksia esimerkiks kielivaatimukshiin saattaa sisältyä syrjinän suohjaan, jossa on eetninen perusta.

ARTIKKELI 8 – Koulutus

8.1.biv - Tarjota suomen kielen opetusta alemila vuosiluvuila eli merkittävä osa alemila vuosiluvuila, kuitekki niile oppilhaile joitten sukulaiset tahtovat sitä ja joitten lukumäärä arvostelthaan olevan riittävä.

Kouluasetuksen 9 kap 12 §:ssä paragraaffissa toethaan, ette oppilhaat, joila on muu päivittäinen kieli kun ruotti vanhemitten kans niile saatethaan järjestää tällä kielelä osia koulutuksesta vuosilukuina 1–6. Suomen osalta tämä koskee kans vuosilukuja 7-9. Ruottissa on kuus ruottinsuomalaista yksityiskoulua, joila on Skolinspektionin (Koulutarkastuksen) lupa ja joila sen takia on oikeus korvauksheen oppilhaitten kotikunnista.

ARTIKKELI 9 – Oikeuslaitos

Kuten aiemissa raportissa on selvitetty, on määräyksiä oikeuvesta käyttää suomea, meänkieltä ja saamea omana tuomioistuimen kielenä lain (2009:724) mukhaan kansalisista vähemistöistä ja vähemistökielistä (katto 13–16 §§). Yksilön oikeukshiin kuuluu oikeus jättää ja vasthaanottaa tokymenttiä ja kirjalisia toistheita joilaki näilä kielilä sekä oikeus käyttää kieltä suulisessa keskustelussa tuomioistuimessa. Lainmukhaiset oikeuvet jällaavat niissä tuomioistuimissa, joila on tuomioalue, joka on kokonhaan eli osittain sama kuin net kunnat mikkä mainithaan 13 §:ssä. Valtio maksaa kostanukset.

ARTIKKELI 10 – Hallintoviranomhaiset ja yhteiskuntapalvelu

Vuen 2019 viimisen lakimuutoksen kautta sisälethiin yhen viranomhaisen lissää, Työvälitystoimisto, joka antaa oikeuven ette aina käyttää suomea, meänkieltä ja saamea kirjalisissa kontaktissa.

ARTIKKELI 11 – Meetia

11.1.aiii - Ottaa toimenpitheitä jokka varmistavat, ette julkiset raatioasemat ja teeveekanaalit tarjoavat prukrammia suomeksi

Prukrammitoiminta kansalisitten vähemistökielilä on keskheinen osa julkisen meetia yrityksitten tehtävistä: – Sveriges Radio (SR, Ruottin raatio), Sveriges Television (SVT, Ruottin teevee) ja Utbildningsradion (UR, Opetusraatio). Toiminta tarjoaa maholisuuksia henkilöile jokka kuuluvat kielivähemisthöön ette vahvistaa ommaa kielelistä ja kulttuurista kotialuetta taitheen kokemuksitten, uutisten ja tion avula, sekä raatiossa ette teeveessä.

Eelisen julkisen meetian lupa-aikana kansalisten vähemistökielten koko tarjonta kasusi vuesta 2013 10 541 tiimasta 11 523 tiimhaan vuona 2019. Suomenkieliset lähätykset lissäintyivät vuesta 2013 7 648 tiimasta 7 921 tiimhaan vuona 2019, joista raatiolähätyksiä olit noin 7 500 tiimaa.

Prukrammiyritykset raporteeraavat joka vuosi raatio- ja teeveelähätysten laajuuvesta, muun muassa vähemistökielilä niin kututtu julkisen meetian selostuksissa. Maaliskuussa 2021 yritykset jätit ensimäisen kertomuksen joka koski uusia lähätyslupia. Raportista selviää, ette vuona 2020 maaverkossa on lähätetty yhteensä 8 005 tiimaa suomeksi. SVT lähätti vuona aikana yhteensä 467 tiimaa maaverkossa suomeksi, SR lähätti maaverkon kautta yhteensä 7

495 tiimaa suomeksi, ja UR on lähättäny maaverkon kautta yhteensä 43 tiimaa suomeksi teeveessä ja raatiossa. Yhteensä 4 491 näistä tiimoista olit ensilähätykset.

11.1.ei - Kehottaa ja/eli helpottaa kuitekki yhen viikko- eli päiväavisin perustamista ja/eli sen ylläpitoa suomeksi

Kuten Ruottin aiemasta raportista tullee esile, ette avisituki voithaan käyttää päiväavisile jokka kohtistuvat kielivähemisthöin. Lievemät vaatimukset avisitukheen jokka koskevat avisia suomen kielelä, saamen kielelä ja meänkielelä, ja jokka on kuvattu Ruottin eelisessä raportissa, on jatkossaki voimassa. Kaksi suomenkielistä avisia saavat avisituen toimintatukena ja 2021 tuki oli 3 761 000 kruunua ja 1 763 000 kruunua. On kans olemassa avisi, joka kirjotethaan osittain suomeksi ja meänkielelä. Se sai rajotettua toimintatukea 2 955 000 kruunua.

2020 vuen aikana on suunattu erikoisia kriisitukea meetia-alale covid-19 sairhauksen levinän syystä. Näissä kriisituissa on kans vaatimukset lievemät meetiale joka kohtistuu kansalishiin vähemisthöin samala tavala kun meetiatuki.

Valtion kulttuurineuvosto jakkaa kulttuurilehitten tuottamisen tukea kansalisela vähemistökielilä eli jokka kohtistuvat kansalishiin vähemisthöin. Viranomhaisela on ollu tehtähvään kuulunu vuosina 2017–2019 ette eistää julkasua ja levittämistä kirjalisuutta, jokka on kirjotettu kansalisila vähemistökielilä. Näiltä vuosilta tuli selvile muun muassa, ette ylheisiltä kirjastoilta puuttui tietoja kuinka ostethaan kansalisten vähemistökielten kirjalisuutta. Kulttuurineuvosto on sen takia ottanu framile katalookin, jossa on valikoima tieto- ja kaunokirjallisuutta.

1.1.fii - Soveltaa olevia rahatukisääntöjä kans suomenkielisile teevee-prukrammile

Ruottin Filminstityytti jakkaa tukea ruottalaisele filmin tuotanole ja levittelyle ja vissile teeveen draamatuotanole. Tätä tukea voithaan myöntää kans tuotanole joka on kansalisila vähemistökielilä. Vuosina 2019 ja 2020 Ruottin Filminstityytti teki kans erikoisen satsauksen 10 lyhyfilmhiin kansalisila vähemistökielilä. Tuen tarkotus on ette eistää filmiä, joka sisältää osittain eli kokonhaan joku kansalisista vähemistökielistä, ja sillä tavala laajenethaan kuvvaa Ruottista ja Ruottin kansalisista vähemistöistä. Kolme lyhyfilmiä suomeksi on saanu tukea. Vuona 2020 Filminstityytti on tuenu kans yhen pitkän filmin suomen kielelä.

ARTIKKELI 12 – Kulttuuritoiminta ja kulttuuriset laitokset

2.1.a - Kehottaa suomenkielisiä kulttuuriteosten tuottamista, kopieerinkiä ja levittämistä

Vähemistökielitten kirjalisuuen julkasu ja levitys - Ruottin kulttuurineuvostole tehtävä 2017-2019

Hallitus on vuosina 2018-2020 suorittanu erikoisen satsauksen Vahvistettuja kirjastoja koko maassa. Koko satsauksen tullee Boråsin Korkeakoulu arvioittemhaan ja sen on suuniteltu olla

valmis syksylä 2021. Satsauksessa Vahvistettuja kirjastoja koko maassa on kans Kuninkhaalinen Kirjasto saanu tehtäväks totheuttaa satsauksen kansalisitten vähemistöitten kirjasthoin resyrsikirjastoina, jokhaisele kieliryhmäle ja maan kunnile.

Lasten ja nuorten filmiä kansalisila vähemistökielilä

Vuosina 2016–2018 Ruottin Filminstityytile oli hallituksen tehtävä ette eistää filmiä kansalisila vähemistökielilä lapsile ja nuorile (yhteensä noin 2 miljoonaa kruunua vuessa). Tehtävä on perustettu pysyvästi alkaen vuesta 2019.

Suomen instityytin suomalaisen kulttuurin eistäminen vuosina 2018-2020 ja 2021

Säätiö Suomen kulttuuri-instityytile Ruottissa myönethiin 2018 kolmen vuen valtiolisen tuen yhteensä 1,5 miljoonaa kruunua vuosina 2018-2020, jolla eistethään suomalaista kulttuuria Ruottissa. Esimerkiks on satsauksheen kuulunu ette näyttää suomalaisia filmiä ympäri maata. Vuen 2021 tuki on kans saanu 500 000 kruunua tähhään toiminthaan.

12.1.d - Varmistaa ette net laitokset jokka järjestävät eli tukevat kulttuuritoimintaa sisälyttävät suomen kielen ja kulttuurin tietoja ja käyttöä niissä tuotanoissa mitä het alottavat eli tukevat

Valtion tuki saamelaisitten ja kansalisitten vähemistöitten kulttuuritoiminthaan lissäintyi 10 miljoonala kruunula vuesta 2018. Ette vahvistaa, kehittää, tehhä näkyväks eli muula tavala eistää saamelaisten ja kansalisten vähemistöitten kulttuuria maholistaa heile ittele ette het voivat välittää oman histuurian, oman kielen ja oman identtiteetin. Tuen jakkaa Valtion kulttuurineuvosto.

12.1.f - Kehottaa ette on suora osalistuminen eustajilta jokka käyttävät suomea kun hankithaan resyrsiä ja suunitelthaan kulttuuritoimintaa

Vuona 2019 rekiuunit loit verkoston kansalisitten vähemistöitten työle kulttuurin alala. Tämä toimii Ruottin Kulttuurineuvoston kulttuuriyhteistyön raamissa, joka koskee valtion tukea rekiunaalisele kulttuurile. Vuen 2020 verkostokokouksheen osalistuit kans usseita Ruottin kansalisia vähemistöorganisasjuunia, jokka olit saanheet Kulttuurineuvoston tukea. Net sait esitellä heän toiminat rekiuunissa.

MEÄNKIELI

ARTIKKELI 7 – Tavotheet ja prinsiipit

7.1.a – Tunnustaa meänkielen kulttuurisen rikhauven merkkinä

Meänkieli oli yksi niistä kielistä, joita Isof tutki koko maan kirjastoitten ja hoitokeskuksitten inventeerinkissä missä oli ajatus ette saa selvile mikkä kielet on eustettuna julkisessa paikassa. Joulukuussa 2019 julkastetussa raportissa tullee selvile muun muassa, ette rekiuunit jokka kuuluvat Pohjois-Ruottin hallintoalueesheen on paremat tekemhään meänkielen ja muut kansaliset vähemistökielet näkyvämäks.

7.1.c - Ottaa päättäväisiä toimenpitheitä eistämhään meänkieltä

Niistä Isof:in jakamista rahoista vähemistökielitten revitaliseerinkhiin 10 prusjektia sai tuen joka oli korvamerkitty meänkielheen ja sen kulttuurhiin vuona 2020.

7.1.h – Eistää meänkielen opintoja ja tutkimusta yliopistoissa eli vastaavissa oppilaitoksissa

Uumajan yliopiston tehtävä on ette työskentellä meänkielen opettajakoulutuksen suunthaan. Yliopisto tarjoaa joka vuosi 30 opintopistheen pätevyysantavia kursia, koska hyvin harvala on meänkielen betyynkiä jymnaasiasta, jokka antavat pätevyyen meänkielen akateemishiin opinthoin.

Uumajan yliopistossa on kans muita opettajia ja dokturandia, joitten tutkimuksila on kosketuksia vähemistökielitten opettajakoulutuksheen.

7.3 - Eistää moleminpuolista ymmärystä kaikitten kieliryhmitten välissä koko maassa. Eistää meänkieltä kohtistuvaa kunnioitusta, ymmärystä ja tuleransia, joka on osana opetuksen ja koulutuksen tavotheita. Kehottaa meetiaa sisältämhään meänkielen kunnioitusta, ymmärystä ja tuleransia heän tavotheishiin

Meänkieliset Ruottissa on kokenheet histuriaalista väärinkäyttöä ja loukkauksia. Se on johtanu ette puhujat ei uskaltanheet eli halunheet puhua ommaa kieltä ja ette se vähemässä laajuessa välitethiin tulevile sukupolvile. Hallitus päätti vuona 2020 nimittää lantalaisten, kväänitten ja torniolaaksolaisten tottuus- ja sovittelukomisjuunin tutkimhaan, kartoittamhaan ja tarkastelemhaan asimileerinkipulitiikkaa ja sen seurauksia vähemistöle, vähemistössä olevile ryhmile ja yksityisile. Komisjuuni pittää kans levittää ja lisätä tietoa vähemistöstä ja sen histurialisista kokemuksista ja sen lisäks jättää ehotuksia jatkuvile insatsile jokka parantavat asentheita ja eistävät sovintoa.

ARTIKKELI 10 – Hallintoviranomhaiset ja yhteiskuntapalvelut

Hallitus haluaa korostaa, ette oikeus suulishiin ja kirjalishiin yhteykshiin meänkielelä asioissa, jossa henkilö on osapuolena, pysyvät ja jällaavat kansalisela, alueelisela ja paikalisela tasola kielen hallinolisela alala. Viranomhaiset pitävät kans muutenki pyrkiä kohtella yksityisiä näilä kielilä. 12 kuntaa, jokka kuuluvat johonki kolmheen hallintoalueesheen, ilmottavat, ette tietoa on annettu kans meänkielelä. Se saatethaan verrata fakthaan ette vain kymmenen kuntaa kuuluvat meänkielen hallintoalueeshiin.

Paikanimenhuolto

Kielen ja kansanmuistin instityyttilä, Isof, on laaja työ paikannimihuolossa saamen ja meänkielen kielialueela. Tutkimus- ja kehitystyölä virasto pyrkii levittämhään tietoa ja tietoisuutta yksittäisistä paikannimistä ja ortografiista. Viranomhainen on kans mukana tekemässä meänkielen ja saamen paikannimet näkyväks Ruottissa laajala neuvonta- ja remissityölä valtion viranomhaisile, kunnille ja organisasjuunile sekä tutkijoile ja privaattihenkilöile. Mitä koskee eksperttikomitean komentaaria kielikoodauksesta, niin tämä tehtävä on nyt saattu päähän. Kielikooditten uuskoodaus on muun muassa saanu tuloksen ette nimet jokka aiemin olit koodattu suomeksi nyt net on koodattu meänkielheen. Tällä hetkelä Maamittauksen (Lantmäteriets) paikannimirejisterissä on siis 16 344 meänkielisiä nimiobjektia.

ARTIKKEL11 – Meedia

11.1.aiii - Ottaa toimenpitheitä jossa varmistethaan, ette julkiset raatioasemat ja tv-kanaalit tarjoavat meänkielen prukrammia

Vuen 2020 raportissa tullee selvile ette maaverkossa on lähätetty yhteensä 1 203 tiimaa meänkielelä. Vuen aikana SVT lähätti meänkielelä yhteensä 61 tiimaa maaverkossa, SR lähätti meänkielelä maaverkossa yhteensä 1 123 tiimaa ja UR on lähättäny sekä teeveessä ette raatiossa yhteensä 19 tiimaa meänkielelä maaverkossa. Näistä tiimoista yhteensä 407 on ollu ensilähätyksiä.

Kattottu meänkielen ossaa vuosina 2019 ja 2020 sitä huomaa ette on vain pieni lissäys kokonhaisessa prukrammitarjonassa ja ensilähätyksen määrä kasvaa enemän.

11.1.fii – Käyttää jällaavia rahatukimääräyksiä kans meänkielen teeveeprukramhiin

Vuosina 2019 ja 2020 Ruottin Filminstityytti teki kans erikoissatsauksen 10 lyhyfilmhiin kansalisten vähemistökielilä. Yks meänkielinen lyhyfilmi on saanu tuen. Vuona 2020 Filminstityytti on kans tuenu meänkielistä pitkää filmiä ja sen lisäks kaks meänkielistä lyhyfilmiä.

ROMANI CHIB

ARTIKKELI 7 – Tavotheet ja prinsiipit

7.1.b - Varmistaa, ette nykynen eli uusi hallinolinen jako ei estä romani chibin eistämistä

Vaikka ei ole järjestettyjä romani chibin hallintoalueita, on silti olemassa vuelta 2019 kaikila Ruottin kunnila ja rekiuunila velvolisuus ottaa käythöön tavotheita ja suuntaviivoja omassa vähemistöpuliittisessa työssä. Esitöitten mukhaan kun muokkaa tavotheita ja suuntaviivoja pitäis tehhä sen yhteisneuvonassa kansalisitten vähemistöitten kans. On kans yhteisneuvonan velvolisuus ja velvolisuus tarjota vanheemanhoitoa sillä eelytykselä, ette kunnissa ja rekiuunissa, jokka ei kuulu hallinolisheen alueesheen, on olemassa henkilökuntaa jolla on tarpheelista kielitaitoa.

7.1.c - Ottaa päättäväisiä toimenpitheitä jokka eistävät romani chibiä

Isof jakoi vuona 2020 elvytysbiitraakia 12 prusjekthiin, joissa on suunta romani chib. Apurahoitten joukossa saattaa mainita esimerkiks Malmön nuorisokeskus, joka sai biitraakia prusjekthiin "Romani nuoret keskipistheenä – kielen eistäminen digitaalisitten välinheitten avula" ja Romani tansiyhistyksen prusjekti "Kielelä läpi histuurian".

Isof järjesti vuona 2020 yhessä Kouluviraston kans konferensin romani chibin äidinkielenopettajile. Konferensi toistethiin helmikuussa 2021, sillon yhessä meänkielisten ja jiddishin äidinkielenopettajitten kans.

Koska romani chibin käyttäjät on ryhmä, joka saattaa tarttea erikoista tukea yhteiskunnan osalistumisessa ja kontaktissa viranomaishiin, Työvälitystoimisto selvittää maholisuuksia ette tarjota romani chibin palvelua suulisissa ja kirjalisissa kontaktissa, sammaa palvelua kun suomeksi, meänkielelä ja saamela.

7.1.d – Helpottaa ja/eli kehottaa romani chibin käyttöä julkisessa puhheessa ja kirjottamisessa (koulutus, oikeuslaitos, hallintoviranomhaiset ja yhteiskuntapalvelut, meetia, kulttuuritoiminta ja kulttuuriset laitokset, ekonoomiset ja sosiaaliset olot, rajoja ylittävä vuorovaihto) ja privaattielämä

Isof luopi romani chibin eri varieteettien sanalistoja. Se terminolooginen työ on eelytys, ette kieltä voithaan käyttää julkisena kielenä, esimerkiks kontaktissa viranomaishiin. Isof:ila on käynissä oleva prusjekti, missä pyrithään ette yhessä eri variteettien eustajitten kans lua kirjotussääntöjä, jokka peilaavat sitä mikä on yhteistä eri murtheitten välilä, mutta sen kans mikä erottaa.

Romanikulttuurin eistäminen 2016–2018

Valtion kulttuurineuvosto on hallituksen romanikulttuurin tehtävän raamissa muun muassa pitäny yhteisneuvontaa, dialoogikokouksia ja jakanu erikoisia biitraakia romaniaktöörile. Loppuraportissaan 2019 viranomhainen korostaa muun muassa, ette maan kulttuurilaitoksila on suuri tietämättömyys romani kulttuurista. Ja ette heilä ei ole verkostoja jokka ulottuvat romaniyhistykshiin. Lisäks korostethaan, ette biitraakin jakelu ei ole sovitettu romani aköörittен tarpheelisheen aphuun hakuprusessissa ja ette hakijala on vaikea täyttää vaatimuksia ja saa osarahotusta kunnilta ja rekiuunilta. Viranomhaisen johtopäätökset on muun muassa ette tarttethaan pitkän aikakauven insatsia.

Valtion kulttuurineuvosto sai 2020 hallitukselta tehtävän ette raporteerata siittä, kuinka viranomhainen pyrkii saa romani kulttuurin näköselle, ja kuinka sitä säilyttää ja kehittää, jossa lähtökohta on hallituksen stratesjii saa romanit osalistumhaan vuosina 2012–2032. Viranomhainen on vuosikertomuksessa korostanu muun muassa, ette romanilaisila aktöörilä on vaikea saa rekiunaalista ja kunnalista osarahotusta kun het hakevat valtion tukea.

7.1.h - Eistää romani chibin kolutusta ja tutkimusta yliopistoissa eli vastaavissa oppilaitoksissa

Södertörnin korkeakoulun romani chibin opettajakoulutuksen kehittäminen on jatkunu vuona 2020. Jälkhiin kun hallituksen antama tehtävä alotethiin vuona 2012, korkeakoulun romanilais opinot on kehittynheet tosiasiassa omaks ainheeks.

Korkeakoulu on vuona 2020 järjestänyt erilisiä kursia romani opinoissa, jokka koskevat romani chibin kieltä, romanitten histuuria ja antiziganismia. Net opetustehtävät jokka on suunattu romanin sillanrakentajile eli romani chibin äidinkielenpuhujile, mitä annethiin vuosina 2012–2019 loivat suurta kiinostusta, ja oli yli 50 osalistujia eri romanilaisista ryhmistä.

7.3 - Eistää moleminpuolista ymmärystä kaikitten kieliryhmitten välissä koko maassa. Eistää ette romani chib saapi kunnioitusta, ymmärystä ja tuleransia, joka liitethään opetuksen ja koulutuksen tavotheishiin. Kehottaa ette romani chib liitethään meetian tavotheishiin missä se saapi kunnioitusta, ymmärystä ja tuleransia

Viimeisen lupa-aijan aikana romani chibin lähätykset lissäänyit 2013 vuen 423 tiimasta 540 tiimhaan vuona 2019, joista raatiolähätyksiä oli noin 440 tiimaa. Kattottu romani chibin kieltä vuosina 2019–2020 saatama nähhä vissin lishäyksen kokonhaisessa prukrammitarjonassa ja ensilähätyksissä.

Vuosina 2019 ja 2020 Ruottin Filminstityytti teki kans erikoissatsauksen 10 lyhyfilmhiin kansalisila vähemistökielilä. Kaksi lyhyfilmiä romani chibilä on saanu tuen.

SAAME

ARTIKKELI 7 – Tavotheet ja prinsiipit

7.1.a – Tunnustaa saamen kielen kulttuurisen rikhauven merkkinä

Saamekäräjä on vastuussa saamen kielenhoijosta ja kielityöstä. Tämä tehhään muun muassa Saamen kielikeskuksen kautta, joka on vuesta 2010 tehny menestyksheelistä elvytystyötä eteläsaamele.

Saamekäräjä on hallituksen tehtävissä jättäny vuona 2020 esityksen saamen kielitten säilyttämisen toimintaprukrammin. Tulevan toimintaprukrammin tavotheena on ette Ruottin puolisella Sápmia eistää ja elvyttää saamen kielen varieteetitten maholisuuksia ja jatkoa elävinä kielinä.

Saamekäräjä on kans ehottanu Kielikeskuksen toiminan laajentamista muihin paikkakunthiin, kuten pohjois-, luulaja- ette pitesaamen alueile. Arvostelthaan, ette yhä enemän puhujia ja kielenkantajia voithaan tavottaa enemän paikalisela toiminala.

7.1.c - Ottaa päättäväisiä toimenpitheitä jokka eistävät saamea

Saamekoulunhallitus on saanu 2021 vuen sääntelypreivissä 6 miljoonaa kruunua vahvistusta vuosile 2021 ja 2022 ja 4 miljoonaa kruunua vuesta 2023 alkaen. Varat käytethään Saamekouluhallituksen työhön kehittää inttegreeratun opetuksen ja vahvistaa saamen opetusmateriaalin tuotanonta.

7.1.d - Helpottaa ja/eli kehottaa saamen käyttöä julkisessa puhheessa ja kirjottamisessa (koulutus, oikeuslaitos, hallintoviranomhaiset ja yhteiskuntapalvelut, meetia, kulttuuritoiminta ja kulttuuriset laitokset, ekonoomiset ja sosiaaliset olot, rajoja ylittävä vuorovaihto) ja privaattielämässä

Vuona 2020 sait prusjektit jokka liityit saamen kielheen ja kulttuurhiin biitraakia Isof:in elvytysvaroitten kautta. Prusjekthiin sisältyy useasti kulttuuri-ilmasuja mutta pääpiste on kielen elvyttäminen.

Tavotheena on ette eistää lasten monikielisyyttä ja tässä prusessissa vahvistaa tulevia eli vasta tulheita vanhempia. Sen takia on Saamen kielikeskus ottanu framile saamen kielipakeetin, Giellaskurppo. Pakeettia on jo monta vuotta taakse levitetty rekiuunitten lastenhoito- ja äitinhoitokeskuksitten kautta.

7.1.e - Ylläpittää ja kehittää suhteita ryhmitten välissä jokka käyttävät saamea tämän määräyksen aloila. Lua kulttuuriyhteyksiä ryhmitten kans jokka käyttävät muita kieliä

Saamekäräjä jakkaa avustuksia organisasjuunile, jokka eustavat alkuperäkansaa saamelaisia. Vuona 2020 noin 1,4 miljoonaa kruunua jaethiin 72 organisasjuunile. Biitraakin tarkotus on ette tueta organisasjuunitten toimintaa, jokka eustavat saamelaisia vähemistöpuliittisela alala.

7.1.i – Eistää sopivissa muotoissa saamelaisten kansainvälistä vuorovaihtoa niilä aloila mitä tämä määräys kattaa

FN:in kansainvälinen alkuperäkielitten vuona 2019, IYIL2019 käynistethiin yhteistyössä Suomen ja Norjan saamekäräjitten kans, kuten kans saamen kieliviikko – Giellavahkku 2019. Koska oli hyviä kokemuksia vuen 2019 tapahtumista, järjestethiin Giellavahkku kans 2020 aikana. Viikon aikana järjestethiin läjän aktiviteettia, joitten tavotheena oli ette nostaa esile ja tehhä näkyviks saamen kielet ja yhteiselä verkkosivula giellavahko.no julkasthiin tietoja evenemangista koko Sápmissa.

ARTIKKELI 8 – Koulutus

8.1.div – Tarjota teknisen ja ammattilisen koulutuksen saamen kielelä eli merkittävä osa teknisestä ja ammattilisesta koulutuksesta saameks, ainaki niile oppilhaile, jokka sitä tahtovat ja joitten lukumäärä kattothaan riittäväksi

Jymnaasiekoulussa on ammattilista koulutusta saamelais elinkeinoissa, valtakunnalinen rekryteerinki ammattiprukramhiin, jossa on omat eksaamitavotheet ja kansalisesti päätetty prukrammistryktyyri. Valitettavasti koulutus on houkutellu hyvin vähän opiskelijoita, ja siksi sitä ei ole järjestetty monheen vuotheen. Lapplandin jymnaasie tarjoaa kans erikoisen variantin yhteiskuntatietheelisessä prukrammista, jossa on saamelainen prufiili. Opetuksheen kuuluu kursia saamessa, saamelais histuuriassa, saamelais käsityössä ja yrittäjyyttä.

8.1.eiii – Kehottaa ja/eli hyväksyä saamen kielistä yliopiston koulutusta eli muita muotoja korkeampaa koulutusta. Eli varata resyrsiä saamen kielen opinthoin opintoainheena yliopistoissa eli korkeamissa koululaitoksissa

Uumajan yliopisto, kertoo vuen 2020 vuosikertomuksessa, ette yliopiston tehtävä on ollu ette järjestää saamen aineopettajankoulutusta. Mutta vuesta 2016 lähtien tarjothaan saamea ainuasthaan erilisenä distansikursina, missä on maholisuus ette saa pätevyyttä rakentavaa pedagoogista koulutusta (KPU). Nyt se viisvuotinen saamen aineopettajan prukrammia ei ennää ole jäljelä.

ARTIKKELI 11 – Meetia

11.1.aiii - Ottaa toimenpitheitä jokka varmistavat, ette julkiset raatioasemat ja teevee-kanaalit tarjoavat saamenkielisiä prukrammia

Kansalisitten vähemistökielitten prukrammitoiminta on keskheinen osa julkisen meetiayrityksitten – SR, SVT ja UR – tehtävistä. Viimeisen julkisen meetian lupa-aijan aikana saamen lähätykset kasvoit 2013 vuen 1 490 tiimasta 1 611 tiimhaan vuona 2019, joista raatiolähätyksiä oli noin 1 400 tiimaa.

11.1.ei – Kehottaa ja/eli helpottaa ette kuitekki yks viikkoavisi eli päivälehti perustethaan ja/eli piethään yllä saamen kielelä

Ei ole yhtään saamen kielen päivälehteä, sen eestä on saamelaisia aikakausaivisia. Valtion avisituki päivälehile sisältää erikoisia helpotuksia tuen vaatimuksile saamen kielen avisile ja uutismeetiale, joka kohtistuu saamelaisile.

11.1.fii - Soveltaa jällaavat rahatuet kans saamen kielen teeveeprukrammile

Ruottin Filminstityytti jakkaa tukea ruottin filmin tuotanthoon ja levittämisele ja vissile teeveen draamatuotanthoon. Kaks saamen lyhyfilmiä on saanu tukea. Lisäksi Filminstityytti on tuenu yhtä pitkää saamen kielen dokymentäärifilmiä.

ARTIKKELI 12 – Kulttuuritoiminta ja kulttuuriset laitokset

12.1.a – Kehottaa saamen kulttuurisitten teosten tuotantoa, kopieerinkiä ja levittämistä

Vuona 2020 Saamekäräjäle myönethiin 4 miljoonaa kruunua korvamerkattuja kriisitukena saame kulttuurhiin covid-19-pandemian seurauksena.

JIDDISH

ARTIKKELI 7 – Tavotheet ja prinsiipit

7.1.a – Tunnustaa jiddishin kulttuurisen rikhauven merkkinä

Jiddish oli yks niistä kielistä mitä Isof vuosina 2018–2019 tutki yhessä inventeerinkissä koko maan kirjastoja ja terhveyskeskuksia. Tavotheena oli ette saa selvile, mikkä kielet on eustettuna julkisessa tilassa. Raportti julkasthiin joulukuussa 2019, josta tullee selvile muun muassa, ette rekiuunit Pohjois-Ruottissa jokka kuuluvat suomen, meänkielen ja saamen hallintoalueishiin on kans paremat nostamhaan romani chibin ja jiddishin näköselle.

7.1.c – Ottaa päättäväsiä toimipitheitä eistää jiddishiä

Isof:in elvytysbiitraakila vuona 2020 sait prusjektit joila on suunta jiddish avustusta. Biitraakista voithaan mainita esimerkiks Malmön Juutalaisyhistys prusjektila "Karttaopas Malmön jiddishkielisen juutalais histuurihaan" ja Göteborgin Juutalais seurakunta prusjektila "Jidddisch Rellessä".

7.1.h – Eistää yliopistoitten eli vastaavitten oppilaitoksitten jiddishin opintoja ja tutkimusta

Lundin yliopisto sai vuona 2021 uuven tehtävän missä oppilaitos pyrkii kehittämhään jiddishin opettajakoulutusta. Vuen 2020 vuosikertomuksessa Lundin yliopisto kertoo, ette 2020 vuen aikana on tarjottu 7 jiddish-kursia.

7.3 - Eistää moleminpuolista ymmärystä kaikitten kieliryhmitten välissä koko maassa. Eistää jiddishiä kohtistuvaa kunnioitusta, ymmärystä ja tuleransia, joka on osana opetuksen ja koulutuksen tavotheita. Kehottaa meetiaa sisältämhään jiddishin kunnioitusta, ymmärystä ja tuleransia heän tavotheishiin

Vuositten 2014–2019 lähätysluvat ei kattanheet jiddishtä vaatimuksela ette on vuosittainen kasvu tarjonassa. Prukrammiyrityksitten jiddishin tarjonta on kans hyvin pieni, vain muutama tiima vuessa. Uusissa luvissa perjuutin 2020–2025 aikana, jiddish, toisin kuin aiemissa luvissa, on saanu vastaavan aseman kun muut kansaliset vähemistökielet. Jiddishin koko tarjonta pittää siis kasuta lupaperjuutin aikana 2020-2025 verrattu siihen mikä taso oli 2019 lopussa.

Vuen aikana SVT lähätti yhteensä 4 tiimaa jiddishiä maaverkossa, SR lähätti yhteensä 9 tiimaa jiddishiä maaverkossa ja UR on lähättäny sekä teeveessä ette raatiossa yhteensä 5 tiimaa jiddishiä maanverkossa. Näistä tiimoista on lähätetty yhteensä 9 tiimaa ensilähätyksenä.

Ruottin Filminstityytti jakkaa tukea ruottalaisele filmin tuotanole ja levittelyle ja vissile teeveen draamatuotanole. Vuosina 2019 ja 2020 Ruottin Filminstityytti teki kans erikoisen satsauksen 10 lyhyfilmhiin kansalisila vähemistökielilä. Kaksi jiddishin lyhyfilmiä on saanu tukea.

Juutalaismuseo on jatkanu työtä jossa suojathaan ja tehhään käytettäväks juutalaista kulttuuria Ruottissa. Stokholmin Juutalaismuseon uusissa tiloissa on esilä ruottin-juutalaisten histuuria ja kulttuuriperintö. Myseymmi on näissä kysymyksissä yhteistyössä usseitten eri aktööritten kans, muun muassa monta lääninmyseymmiä. Hallitus on vasta aikona vahvistanu myseymmin rahotusta vuosittain 2 miljoonala kruunula.